

МОДЕЛЬ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В. Савчук

На основі диференціальних рівнянь першого порядку розв'язана задача оптимального розподілу інвестиційних капіталовкладень для розвитку виробничих підприємств

Ключові слова: модель, промисловість, капіталовкладення.

Вступ. Питання визначення, акумулювання й ефективного використання джерел формування інвестиційного потенціалу на сьогоднішній день є одним з найактуальніших, адже саме недостатністю, неповним виявленням та нераціональним спрямуванням ресурсів цих джерел зумовлена складна інвестиційна ситуація в переважній більшості галузей економіки України. Подібні твердження в повній мірі відносяться до вітчизняної нафтогазової промисловості, яка за браком інвестиційних капіталовкладень на розробку власних природних джерел енергії, оновлення застарілого обладнання тривалий час перебуває в стані стагнації.

Одною з важливіших задач забезпечення розвитку вітчизняного виробництва є задача оптимального розподілу наявних інвестиційних капіталовкладень на розвиток підприємств нафтогазової промисловості, виходячи з пріоритетності окремих з них [2, 3, 4].

Мета статті полягає в тому, щоб із загального фонду інвестиційних капіталовкладень знайти такий його розподіл на розвиток окремих підприємств галузі, щоб імовірність P досягнення поставлених цілей набувала би найбільшого значення, тобто:

$$P = \prod_{i=1}^n [P_i(V_i)]^{\beta_i} \rightarrow \max, \quad (1)$$
$$\sum_{i=1}^n V_i \leq V,$$
$$V_i \geq 0,$$

де V_i – інвестиційні капіталовкладення, виділені для розвитку i -о підприємства галузі;

$P_i(V_i)$ – ймовірність досягнення цілей розвитку i -о підприємства, якщо при заданих інших умовах його роботи буде виділений розмір інвестиційних капіталовкладень V_i ;

V – загальний розмір інвестиційних капіталовкладень, виділених на розвиток підприємств галузі;

β_i – ступінь важливості i -о підприємства в структурі галузі;

n – загальна кількість підприємств у заданій галузі.

Результати дослідження. Для адекватного розв'язування поставленої задачі важливе значення має вибір початкових умов розвитку окремих підприємств. Найбільш очевидними є умови:

$$P_i|_{V_i=0} = 0, \quad (2)$$

$$P_i|_{V_i=V_{i\max}} = 1, \quad (3)$$

тобто приймають:

1) якщо інвестиції на розвиток певного підприємства галузі відсутні ($V = 0$), то ймовірність розвитку цього підприємства рівна нулеві;

2) якщо на розвиток певного підприємства галузі виділені максимальні інвестиції ($V = V_{\max}$), то ймовірність розвитку цього підприємства буде найбільшою, тобто рівна одиниці.

На перший погляд очевидно, що такі припущення близькі до істини. Однак для різних підприємств (навіть одної і тої ж галузі) такі припущення можуть мати свої особливості. Наприклад, щодо умови (2) зауважимо:

◆ підприємства у процесі своєї господарської діяльності можуть створювати власні фінансові накопичення, які дають змогу підтримувати певний рівень розвитку;

◆ підприємства можуть раціональніше побудувати свою діяльність, використовуючи ефективніші форми організації, енергозберігаючі технології тощо, що уможлиблює перерозподіл фінансових ресурсів на розвиток більш перспективних ланок;

◆ підприємства внаслідок обміну, взаємодопомоги або меценатства можуть залучати додаткові ресурси для свого розвитку і т.д.

Подібні міркування можна привести і щодо умови (3), зокрема:

◆ методи, які використовують для визначення величини інвестиційних вкладень, не можуть врахувати всіх особливостей мінливого середовища, наприклад, інфляційних процесів;

◆ розмір інвестицій, необхідних для розвитку підприємства, визначають за допомогою бізнес-плану, неточності та похибки якого накладають певні обмеження на якість його кінцевого виконання;

◆ рівень менеджменту підприємства безпосередньо впливає на розмір та якість освоєння інвестицій і т.д.

Отже, умови (2)-(3) доцільніше було б записати так:

$$P_i|_{V_i=0} = \theta_1, \quad (4)$$

$$P_i|_{V_i=V_{i\max}} = 1 - \theta_2, \quad (5)$$

де θ_1, θ_2 – величини, які враховують відхилення від граничних значень імовірностей освоєння виділених інвестицій, причому $0 \leq \theta_1 \leq 1, 0 \leq \theta_2 \leq 1$. Для спрощення викладок приймемо, що θ_1, θ_2 малі величини, тому будемо вважати, що справедливі умови (2)-(3).

Виявимо один з можливих видів залежності P_i як функції інвестиційних капіталовкладень V_i , виділених на розвиток підприємства. Очевидно, що функція P_i буде зростати зі збільшенням величини V_i і ця зміна буде пропорційною кількості використаного ресурсу V_i , тобто

$$dP_i(V_i) = \Psi \cdot dV_i, \quad (6)$$

де Ψ – деякий коефіцієнт, залежність і значення якого потрібно визначити.

Розглянемо окремі випадки зміни коефіцієнта Ψ .

1. Припустимо, що коефіцієнт Ψ є лінійною функцією від величини інвестиційних капіталовкладень V_i і ймовірності P_i такого виду:

$$\Psi = k \cdot V_i \cdot P_i, \quad (7)$$

де k – довільна константа.

Підставляючи вираз (7) у співвідношення (6), отримуємо диференціальне рівняння першого порядку [1]:

$$\frac{dP_i}{dV_i} = k \cdot V_i \cdot P_i. \quad (8)$$

Розв'язок цього рівняння подамо у вигляді:

$$P_i = C \exp\left(\frac{k}{2} V_i^2\right), \quad (9)$$

де C – константа інтегрування, яку визначають з крайових умов (2)-(3).

Беручи до уваги умову (3), із співвідношення (9) знаходимо

$$C = \exp\left(-\frac{k}{2}V_{i\max}^2\right). \quad (10)$$

Підставляючи вираз (10) у співвідношення (9), для P_i одержуємо:

$$P_i = \exp\left[-\frac{k}{2}(V_{i\max}^2 - V_i^2)\right]. \quad (11)$$

Графічна залежність $P_i(V_i)$ для залежності (11), коли $k = 1, 2, 3$ (відповідно криві 1, 2, 3) і $V_{i\max} = 1$, приведена на рисунку 1.

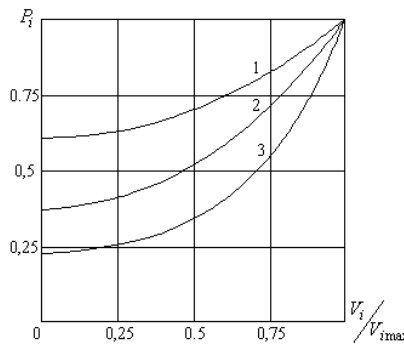

Рис.1. Залежність ймовірності досягнення цілей розвитку i -о підприємства залежно від величини інвестиційних капіталовкладень, коли коефіцієнт Ψ змінюється за формулою (7) при умові (3)

Як видно з виразу (11) і рисунка 1, із збільшенням інвестиційних капіталовкладень, виділених на розвиток i -о підприємства, ймовірність досягнення цілей зростає і буде дорівнювати одиниці у випадку $V_i = V_{i\max}$. Проте, коли $V_i = 0$, значення $P_i \neq 0$, чого слід було очікувати згідно умови (2), а буде певне значення θ_1 , як відзначено в умові (4), водночас це значення буде зменшуватися з ростом величини $V_{i\max}$. На підставі цього можна зробити припущення, що у разі відсутності інвестиційних капіталовкладень розвиток i -о підприємства не може бути нульовим.

Цілком очевидно, що при будь-яких капіталовкладеннях ймовірність досягнення цілей розвитку i -о підприємства ніколи не буде рівною одиниці. Тому замість крайової умови (3) для визначення сталої інтегрування C доцільніше використати крайову умову (5). Підставляючи крайову умову (5) у співвідношення (9), знайдемо

$$C = (1 - \theta_2) \exp\left(-\frac{k}{2}V_{i\max}^2\right). \quad (12)$$

На підставі співвідношень (9) і (12) запишемо

$$P_i = (1 - \theta_2) \exp\left[-\frac{k}{2}V_{i\max}^2 \left(1 - \frac{V_i^2}{V_{i\max}^2}\right)\right]. \quad (13)$$

Графічна залежність $P_i(V_i)$ для залежності (13), коли $k = 1, 2, 3$ (відповідно криві 1, 2, 3) і $V_{i\max} = 1$, приведена на рисунку 2.

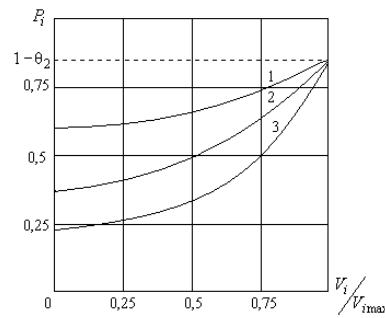

Рис.2. Залежність імовірності досягнення цілей розвитку i -о підприємства залежно від величини інвестиційних капіталовкладень, коли коефіцієнт Ψ змінюється за формулою (7) при умові (5)

2. Розглянемо випадок, коли коефіцієнт Ψ прямо пропорційно залежить від виділеного ресурсу часу V_i і ступеня близькості забезпечення цим ресурсом імовірності до деякого максимально можливого рівня $P_{i\max}$, бо природно припустити, що для кожного підприємства існує деяке значення використовуваних інвестиційних капіталовкладень, у разі досягнення якого не відбувається помітного збільшення ймовірності P_i . Отже, припустимо, що

$$\Psi = a \cdot V_i [P_{i\max} - P_i(V_i)]. \tag{14}$$

Підставляючи вираз (14) у співвідношення (6), одержуємо неоднорідне диференціальне рівняння першого порядку:

$$\frac{dP_i}{dV_i} + a \cdot V_i \cdot P_i = a \cdot P_{i\max} \cdot V_i. \tag{15}$$

Загальний розв'язок цього рівняння подамо у вигляді:

$$P_i = P_{i\max} + C \exp\left(-\frac{a}{2} V_i^2\right). \tag{16}$$

На підставі цього співвідношення і крайових умов (3) знаходимо:

$$C = -P_{i\max}. \tag{17}$$

Підставляючи вираз (17) у співвідношення (16), запишемо:

$$P_i = P_{i\max} \left[1 - \exp\left(-\frac{a}{2} V_i^2\right)\right]. \tag{18}$$

Якщо взяти до уваги, що в реальних системах $P_{i\max} = 1$, то співвідношення (18) матиме вигляд:

$$P_i = 1 - \exp\left(-\frac{a}{2} V_i^2\right). \tag{19}$$

Графічна залежність функції $P_i(V_i)$ для залежності (19), коли $a = 1, 2, 3, 4$ (відповідно криві 4, 3, 2, 1) і $V_{i\max} = 1$, приведена на рисунку 3.

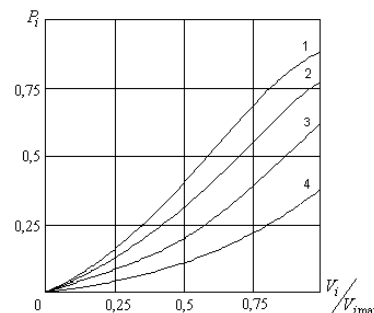

Рис.3. Залежність імовірності досягнення цілей розвитку i -о підприємства залежно від величини інвестиційних капіталовкладень, коли коефіцієнт Ψ змінюється за формулою (17) при умові (2)

На підставі виразу (19) і рисунка 2 зазначимо, що, як і слід очікувати, зі збільшенням інвестиційних вкладень, виділеного на розвиток i -о підприємства, ймовірність досягнення цілей зростає. Проте, коли $V_i = V_{i\max}$, значення $P_i \neq 1$, що передбачено умовою (3), а буде певне значення θ_2 , як відзначено в умові (5). Збільшення параметра a призводить до зменшення ймовірності досягнення цілей розвитку підприємства P_i . На підставі цього можна зробити припущення, що навіть у разі наявності максимальних інвестиційних капіталовкладень розвиток i -о підприємства не може бути стовідсотковим (немає ідеальних проектів).

Разом з тим зазначимо, що функція (19) добре описує процес ймовірності досягнення цілі, якщо i -е підприємство почне розвиватися з “чистого листка”, тобто, коли створюють нові підприємства або повністю їх перепрофільовують. Якщо ж підприємство вже володіє певним виробничим (фінансовим) потенціалом, то для визначення сталої інтегрування C замість крайової умови (2) потрібно використати умову (4). Підставляючи співвідношення (16) у крайову умову (4), знайдемо:

$$C = \theta_1 - P_{i\max}. \quad (20)$$

На підставі співвідношень (16) і (20) запишемо

$$P_i = (\theta_1 - P_{i\max}) \exp\left(-\frac{a}{2} V_i^2\right) + P_{i\max}, \quad (21)$$

або, зважаючи на те, що в реальних системах $P_{i\max} = 1$, то співвідношення (21) матиме вигляд:

$$P_i = 1 + (\theta_1 - 1) \exp\left(-\frac{a}{2} V_i^2\right).$$

(22)

Графічна залежність функції $P_i(V_i)$ для залежності (22), коли $a = 1, 2, 3, 4$ (відповідно криві 4, 3, 2, 1) і $V_{i\max} = 1$, приведена на рисунку 4.

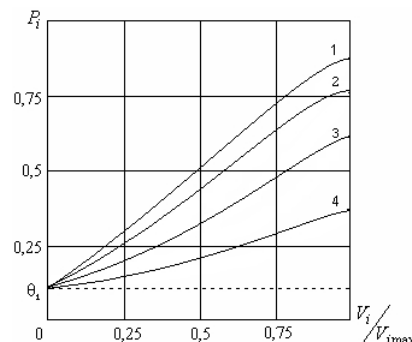

Рис.4. Залежність ймовірності досягнення цілей розвитку i -о підприємства залежно від величини інвестиційних капіталовкладень, коли коефіцієнт Ψ змінюється за формулою (17) при умові (4)

Висновки. На підставі вище викладеного можна зробити такі висновки:

Залежно від типу підприємства, виду його діяльності і фінансово-господарського стану ймовірність досягнення цілі розвитку внаслідок інвестиційних капіталовкладень може бути описана одною із функціональних залежностей (11), (13), (19), (22) або їх комбінацією.

Формула (11) описує ймовірність досягнення цілі розвитку i -о підприємства внаслідок інвестиційних капіталовкладень для випадків, коли підприємство володіє певними засобами і внаслідок інвестиційних капіталовкладень добивається повного досягнення поставленої цілі свого розвитку.

Формула (19) описує ймовірність досягнення цілі розвитку i -о підприємства внаслідок інвестиційних капіталовкладень для випадків, коли підприємство зовсім не має ніяких засобів для свого розвитку.

Функціональні залежності (13) і (22) дають можливість моделювати обидва попередні випадки одночасно

1. Камке Э. Справочник по обыкновенным дифференциальным уравнениям. – М.: Наука, 1971. – 576 с.
2. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні. – К.: Лібра, 2001. – 248 с.
3. Юринець В.Є., Савчук В.Б. Модель прийняття управлінських рішень в інвестиційній діяльності // Вісник Львівської державної фінансової академії – Львів: ЛДФА, 2007. – №12. – С. 306-312.
4. Юринець В., Савчук В. Модель прогнозування прийняття управлінських рішень в інвестиційній діяльності підприємств // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2007. – Вип. 37(1). – С.73-77.

MODEL OF OPTIMUM DISTRIBUTING OF CAPITAL INVESTMENTS FOR DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

V. Savchuk

On the basis of the differential evening of the first order the task of the optimum distributing of investment capital investments for development of production enterprises is untied

Keywords: model, industry, capital investment.